

ÚJRA ITTHON

Beszélgetés Székely János családjával

Néhány napja két érdekes vendége van a tihanyi Park Szállónak. Tulajdonképpen nem is vendégek ők, hiszen itthon vannak.

A feketeruhás, törékeny kis asszony, özv. Székely Jánosné Bársony Erzsit — aki 20—25 évvel ezelőtt ismert művésznője volt a magyar színpadoknak — régi ismerősei: művészek, írók veszik körül a szálloda parkjában. S a kis társaságtól nem messze a 17 éves, feltűnően szép, nagy, feketeszemű kislánya, Székely Kató, a berlini Deutsches Theater Anna Frankja „ül modellt”: ketten is festik s hárman fényképezik egyszerre.

— Nem így képzeltük a hazatérést — mondja Bársony Erzsi, s könnytől csillog a szeme. A kislány is, a körülállók is Székely Jánosra gondolnak, aki oly olthatatlan vágygal

készült a hazatérésre.

„Be soká vártam, be keservesen amerikai útlevelemre, hogy végre, végre, végre kiszabaduljak a csillogós-sávos paradicsomból” — írta Székely János, az egyik utolsó versében. Készült, nagyon készült, hogy itthon dolgozhasson olyan sok év után, de ez — anynyi siker, világsiker után — nem valósulhatott meg. Csak a kórházi ágyon írt, hazatérést vágyó versei érkeztek meg helyette, mert ő néhány hónappal ezelőtt, Amerikából útban hazafelé, Berlinben meghalt. 57 éves volt. 1920-ban, amikor az ellenfordalom Magyarországról elűzte: tizenhét. Azóta rengeteg filmet írt, rendezett. Sokan emlékeznek még a *Magyar rapszodiára*, a *Vasárnap délutánra* meg a többi filmjére. Először Németországban dolgozott (az első európai hangosfilm elkészülte is az ő nevéhez fűződik), később Amerikában, ahová Bársony Erzsit is magával vitte, s ahol mind a ketten amerikai állampolgárok lettek. Mindenütt nagy sikerei voltak, az egyik filmjét a legnagyobb hollywoodi díjjal, a filmakadémia *Oscar-díjával* jutalmazták. Közben magyar tárgyú regényt — *Kísértés* a címe, nálunk is megjelent 1948-ban — és verseket írt, ezek voltak az igazi szerelmei.

— Amerika is szerelme volt — mondja az asszony és most együtt olvassuk férje későbbi, kiábrándulást sűrű sorait Amerikáról: „Szerelmem volt. Szép s szörnyű. Több mint húsz évig tartott. Őszintén szerettem, most vérba

van. S mert nálam senki sem tudhatja jobban, milyen erős, milyen hazug, milyen álszent, milyen ellenállhatatlan — mindenkinél jobban rettegek: megfertőzi a világot. Elvtársak, legyetek résen!”

Az annyi sikert aratott Székely János, aki nem volt a kommunista párt tagja se itthon, se külföldön, sok más haladó amerikai művésszel feketelistára került. „Ha kinyitod a szád, holnap a feketelistán vagy... A cenzura az agyokban székkel: magjában vetélik el a gondolatot” — írja. S aki a feketelistára kerül? „Szabadon élhetsz szabad Amerikában, csak épphogy ha építész voltál világeletemben —, nem építhetsz többé, ha színész —, nem játszatsz, ha rendező —, nem rendezhetsz, ha író —, nem nyomtatják ki, amit írsz, nem adnak elő.”

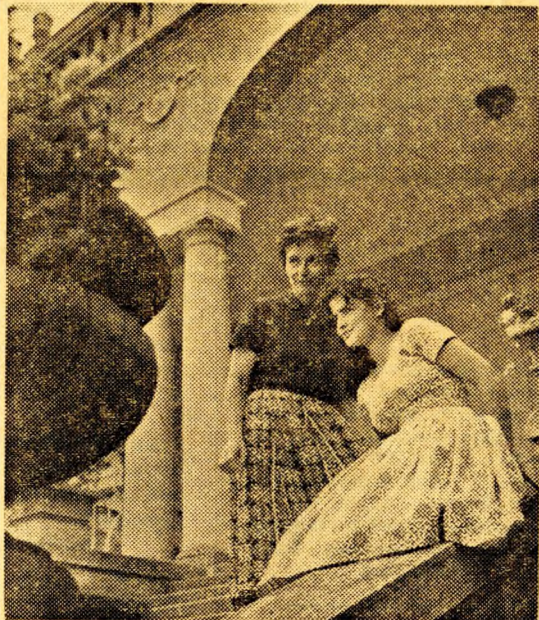
Székely Jánosék akkor Mexikóba emigráltak. S a neves író csak álnéven dolgozhatott. Azután hazaindultak. De Székely János útjának a végállomása egy berlini kórház lett. Ott, Berlinben két hosszú, és egyben utolsó kórházi tartózkodása között még megalkotta utolsó filmjét, az amerikai imperializmusellenes *Denevér repülőrajt*, amelyet most játszanak nálunk is a mozik.

— Ott, a kórházban még két nagy öröm érte — meséli Bársony Erzsi. Ő is, és is visszakaptuk, kislányunk pedig megkapta a magyar állampolgárságot. S Kata ezenkívül színésznő lett.

„Kata, Kata, Kata, mindig beragyogtad az életemet — írta a halálos ágyán, s Kata valóban beragyogta Székely János életének utolsó napjait is. Amikor a hazafelé vivő út Berlinben az apa betegsége miatt megszakadt, akkoriban készült a Deutsches Theater

az Anna Frank naplója

bemutatására. A gyönyörű fekete szemű „igazi kislány”, — az Anna Frankhoz hasonló Székely Kató Berlinben is feltűnt az embereknek, a szakembereknek is, észrevették és felhívták rá a Deutsches Theater vezetőinek a figyelmét. Katót behívták próbára. Alig néhány szót tudott németül, de a következő próbára már megtanul-

Bársony Erzsi és leánya

ta a nagy jelenetet. Az apát, akit a szerep szerint átölelt, egy párna helyettesítette a próbán, de a régi, rutinos színházi szakemberek szívét így is meglágyította, megkönnyeztette a kis Kató. Azután kéthónapi próba után

82 táblás ház

közönségének férközött a szívébe; hasábos dicséretekben szóltak róla az újságok, s fényképe a lapok első oldalán jelent meg... De Székely János már csak szomorú verseket írhatott a kórházból Anna Frankot alakító kislányához a bemutató és az ötvenedik előadás alkalmából, a hetvenötödik előadást pedig már nem érte meg...

Kató ma, a Deutsches Theater két évre szerződöttest művésznője, s közben a színművészeti főiskola hallgatója.

— Tervei? — adom fel az ifjú művésznőnek az interjúk alkalmával elmaradhatatlan kérdést, amelyet azonban ő egyáltalán nem tart szokványosnak és szinte gerekenesen csattan a hangja, amint lelkesen válaszol:

— Romeo és Julia. Ez az álalom. Németül. Azután filmezni. De ezt már itthon, Magyarországon. És azután a magyar színpadon, végleg!

György István